

DOI: <http://doi.org/10.21857/mwo1vczx2y>
UDK 811.163.42'282'373.21(497.581Rivanj)Izvorni znanstveni članak
Rukopis primljen 28. VI. 2017.
Prihvaćen za tisak 27. XI. 2017.

NATAŠA ŠPRLJAN

Centar za jadranska onomastička istraživanja
Sveučilište u Zadru
Trg kneza Višeslava 9, HR-23000 Zadar
nsprljan@unizd.hr

TOPONIMIJA I GOVOR OTOKA RIVNJA

U prvome dijelu rada opisuju se fonološke, morfološke i sintaktičke značajke rivanjskoga govora. Nakon toga slijedi popis rivanjskih toponima popraćen toponomastičkim zemljovidom na kojemu je prikazan njihov razmještaj. Drugi je dio rada detaljna motivacijska raščlamba toponimijske građe. Radu je priloženo abecedno kazalo toponima.

1. Uvod

Rivanj je jedan od najmanjih naseljenih otoka zadarske skupine, površine 5,7 km² i duljine obalne crte 10,3 km. Najviši vrh *Lokočina* visok je 112 metara. Otok se pruža u smjeru SZ – JI i čini prirodni produžetak Ugljana.

Sudeći prema arheološkim ostacima, otok je bio naseljen još u ilirsko doba. Prvo naselje na Rivnju nalazilo se u uvali *Lokva*, preko puta ugljanskih Mulina. Na tome se lokalitetu i danas nalaze ostatci crkvice (vjerojatno je riječ o crkvisi svete Barbare) i groblja, kao i tragovi kućica bez žbuke. Prema usmenoj predaji to su staro naselje u 16. st. srušili gusari (Radulić 1997: 69), nakon čega se novopridošlo stanovništvo selilo prema unutrašnjosti otoka. Ondje se, na stotinjak metara nadmorske visine, formiralo novo naselje, a na vidikovcu nad njime izgrađena je (1877.) crkvice svete Jelene. Izgradnja novoga naselja u unutrašnjosti otoka prirodno je uvjetovala orijentiranost otočnoga stanovništva ka kopnenim aktivnostima (poljodjelstvo, stočarstvo). Sve donedavno velik dio površine otoka činila su obrađiva zemljišta, no danas je gotovo sve zapušteno, a otok je zarastao u makiju. U posljednjih nekoliko desetljeća sve se više kuća gradi bliže moru, a nekadašnji centar Rivnja, *Stjaro Selö*, danas je posve napušten i napola srušen. Uz to, otok je u posljednjih nekoliko desetljeća dvaput dodatno devastiran požarom. *Burnji* dio otoka izgorio je 1977., a južni 2009. godine.

Na Rivnju nema izvora vode, pa se ona oduvijek dovozila brodom. Nekoć je u naselju bilo više bunara bočate vode, no glavni izvor vode za otočane bila je *Lōkva/Lokvīna*, velika lokva u kojoj se skupljala kišnica. Održavanje Lokve bila je obveza svih mještana. Danas je ona zapuštena i neuporabljiva. Iako većina kuća na Rivnju ima cisternu za prikupljanje kišnice, otok i dalje ovisi o brodskoj opskrbi vodom.

Oskudica vode jedan je od glavnih razloga njegove slabe napućenosti i iseljavanja starosjedilaca, te je u drugoj polovici 20. stoljeća zabilježen znatan demografski pad (kao, uostalom, i na većini jadranskih otoka), a nakon zatvaranja škole 1958. godine mlado je stanovništvo osuđeno na odlazak s otoka. Rivanjsko je stanovništvo danas, moglo bi se reći, na pragu odumiranja: stalnih je žitelja otoka tek petnaestak i mahom su starije životne dobi. Atmosfera je nešto življa u ljetnoj sezoni jer mnogi Rivanjci koji više ne žive na otoku i dalje na njemu ljetuju, a nekoliko kuća nudi i turistički smještaj.

2. O imenu otoka

Ime otoka Rivnja, na prvi pogled etimološki neprozirno, oduvijek je zadavalo poteškoća onomastičarima i etimolozima. Skok (1950: 101) oblik *Ripanium*, zabilježen u crkvenim knjigama (ne navodeći pritom o kojim je knjigama riječ), smatra pogrešnim zbog očekivanoga naglasaka na *a* (prema tome obliku danas bi se u toponimu *Rīvanj* pretpostavljao naglasak na zadnjemu, a ne na prvome slogu). Za Rivanj nema potvrda ni kod cara Konstantina Porfirogeneta. Doduše, Skračić (2002: 193–194) nagađa da bi se pod drugim dijelom njegova, dosad još nerazjašnjenoga imena *Katautrebena* moglo kriti upravo ime ovoga otoka (*rebeno/reveno* > *Rīvanj*). Najstarija potvrda, koja glasi *Rivan*, datira iz razdoblja mletačke uprave Dalmacijom. Skok (1950: 101) ne predlaže nikakvu etimologiju za taj toponim, tvrdi jedino da zasigurno nije hrvatskoga podrijetla. Njegovu tvrdnju poslije opovrgavaju Filipi i Skračić.

Filipi je prvi pokušao proniknuti u podrijetlo imena *Rīvanj* te ga isprva izводи iz *ripa* 'obala'. No poslije, na osnovi detaljnoga istraživanja hidrotoponimije na zadarskim otocima, zaključuje da je riječ o hidrotoponimu izvedenu iz osnove *rnj* predrimskoga postanja (Filipi 1957: 486). Njegovo mišljenje dijeli i Skračić (1998: 226). Jedna od inačica navedene osnove jest *rvanj*, iz koje se izravno može izvesti *Rīvanj*. Prema Filipijevu mišljenju, čitav je otok dobio ime *pars pro toto* postupkom prema lokvi vode (danas *Lōkva/Lokvīna*) koja se, kako nagađa, nekoć zvala *Rīvanj*.¹ S obzirom na to da je ta osnova bogato potvrđena na zadarskim otocima (i to isključivo na njima) u raznoraznim inačicama i da uvijek označuje vodu

¹ Kao paralele Filipi (1986: 137) navodi još dvije lokve na zadarskim otocima koje su se nekoć zvale *Rivanj*, jednu na Ugljanu, a drugu na Ižu.

(Filipi 1984), u ovome se radu priklanjamo mišljenju Filipija i Skračića te *Rîvanj* smatramo hidrotoponomom.

3. Metodologija

Kako danas na Rivnju živi tek petnaestak ljudi, od kojih dio nije rodом s otoka (udaje, priženjenja), a većina je dio svojega života provela u gradu, pronaći prikladne informante koji poznaju otočnu toponimiju, a pritom govore izvornim idiomom, bio je popriličan izazov. No, uz malo truda i dosta sreće došli smo do pravih osoba, pa s priličnom sigurnošću možemo tvrditi da smo prikupili gotovo sve što se prikupiti dalo od današnje toponimijske građe (naravno, svjesni činjenice da je gotovo nemoguće prikupiti sve toponime te da je velik dio građe već nepovratno izgubljen).² Toponimijska građa predstavljena u ovome radu prikupljena je tijekom terenskoga istraživanja na samu otoku te u razgovoru s Ladislavom Radulićem, autorom *Rječnika rivanjskoga govora* (2002.) i rada *Toponomastika otoka Rivnja* (1977.).

Što se tiče opisa govora, valja imati na umu da su mnogi Rivanjci već sredinom 20. stoljeća odlaskom iz otočne sredine prihvatili tzv. gradski govor (Radulić 2002: 9–10). Ipak, izvorni rivanjski govor još se uvijek može čuti, u što smo se uvjerali razgovarajući s našom informanticom starije dobi koja nikada nije napuštala otok i vjerojatno je posljednji živući govornik rivanjskoga govora.³ Opis govora u ovome radu uglavnom se temelji na primjerima iz slobodnoga razgovora s njom. Tek iznimno, ako nam je nedostajalo potvrda za neku pojavu, opis smo upotpunili primjerima iz Radulićeva *Rječnika*.

Toponimi prikupljeni na terenu ubicirani su na toponomastičkome zemljovidu i označeni brojevima od 1 na krajnjemu sjeverozapadu do 122 na krajnjemu jugoistoku. Toponimski likovi predstavljeni su u idućemu poglavlju (Toponimijska građa) i popraćeni brojevima koji odgovaraju brojevima na zemljovidu te opisom referenta, a neki od njih i primjerima iz govora ili gramatičkom napomenom (ako su nam podatci bili dostupni). Nadalje, svi su likovi još jednom pobrojani u Abecednome kazalu toponima, koje se nalazi na kraju rada. Svaki toponimski lik unesen je u kazalo onoliko puta koliko u njemu ima punoznačnih riječi, s time da je u svakome unosu druga punoznačna riječ na početnome mjestu (primjerice, toponimski lik *Dōli nâ Vodu* uveden je u kazalo dva puta: kao *Dōli nâ Vodu* i kao *Vodu* (*Dōli nâ ~*)). Na taj je način omogućeno pretraživanje kazala polazeći od bilo koje punoznačne riječi u toponimskome liku.

² Velika zahvala Dušanu Fatoviću za izniman trud, vrijeme i energiju koje nam je nesebično poklonio.

³ Odsrca zahvaljujem Tini Radulić bez koje bi ovaj rad uistinu bio nepotpun.

4. Toponimijska građa⁴

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
1	<i>Grùja, Grùjica</i>	lokalitet na <i>Let'êrni</i> na kojemu su ostatci <i>grùje</i> , dizalice	<i>Grùja je kâ dīzalice. Mōga si dīgnuti kajīć. Ōnda je mōga dôci leternīšta īspod, na dvâ krāja ga zakāči i ōnda ga je dīza gōri.</i>
2	<i>Let'êrna, Lint'êrna, Mâli Škōlj</i>	otočić na kojemu je svjetionik	<i>Tû je bī leternīšta. G īspriđ Mâloga Školjā</i>
3	<i>Trogirīć</i>	krajnji SZ rt Rivnja	
4	<i>Gârma</i>	mala uvala, pogodna za ribolov	
5	<i>Za Omīšā</i>	predio sa SI strane brda Omiš	
6	<i>N'ôzdre</i>	uvala, pogodna za ribolov	
7	<i>Omīš</i>	brdo i vrh	
8	<i>Pûnta Navīne, Za Navīnu</i>	rt	
9	<i>Barânovi Borīci</i>	šuma na brdu Navina	<i>G kod Barânovih Borīčov</i>
10	<i>Dubrīnka</i>	uvala s lokvom, pogodna za ribolov	
11	<i>Navīna</i>	brdo	
12	<i>Lōkva</i>	lokva u uvali Dubrin-ka	
13	<i>Lūpēški Mû(l)</i>	mul pokraj kojega je prirodna udubina u obali	<i>Mâli kajīć ūđe unūtra, mōže se sakrīti.</i>
14	<i>Konalīć</i>	mala udubina u terenu	

⁴ Velikim se početnim slovom pišu sve sastavnice višerječnoga toponima osim prijedloga i veznika, kako je to uobičajeno u radovima djelatnika Centra za jadranska onomastička istraživanja.

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
15	<i>Strīca Njīva</i>	nekadašnje obradivo zemljište	
16	<i>Māla Rūpa</i>	uvalica	
17	<i>Konq̃(l)</i>	veća udubina u terenu	
18	<i>L^uōvrīna, L^uōvrīnja</i>	dio obale	<i>Mālo uvūčeno unūtra, kǎo da je nētko otkīnuo.</i>
19	<i>Vēli Kūs, Pod Vēli Kūs(i)</i>	nekadašnje obradivo zemljište, maslinici	<i>Jesi hodī pobrāt māsline Pod Vēli Kūs?</i>
20	<i>Zmōrašnja Glavīca</i>	brdo i vrh	
21	<i>Dīdove Māsline</i>	maslinik	
22	<i>Īdula</i>	otočić	
23	<i>Vēla Rūpa</i>	mala uvala	
24	<i>Klānāc</i>	prolaz između dvaju suhozida	
25	<i>Dōli nā Vodu</i>	lokva; nekoć je služila za opskrbu vodom, a danas je obrasla gustom makijom	
26	<i>Pod Vēli Kūs</i>	uvalica	
27	<i>Platići</i>	nekadašnje obradivo zemljište	<i>Tāmo su bile njīve. G ĩza Platićov</i>
28	<i>Dočić, D^uōčić</i>	manja udolina	
29	<i>Žq̃lō</i>	dio obale	
30	<i>Īza Rīvnja, Drūgo M^uōre</i>	ime za more i obalu na SZ strani otoka	<i>Tāko zovemō svē s būrnje strānē.; Pōša je topīti mriže Īza Rīvnja.</i>
31	<i>Lokōčina</i>	najviše brdo na Rivnju	
32	<i>Jèzero</i>	duboka jama među kamenjem s vodom na dnu	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
33	<i>Jamür(i)na, Jäma, Procⁱêsija, Rûpa</i>	jama u kojoj se skupljala voda, danas obrašla makijom; prema legendi u nju je upao pas i isplivao u Velome Ždrelcu, kanalu između Rivnja i Ugljana	<i>Zvâli su je svâkako: i Jäma, i Procⁱêsija, i Rûpa...</i>
34	<i>Pût Dubrînke</i>	put koji vodi prema uvali Dubrinka	
35	<i>Japlën(i)ca</i>	kopno u pozadini uvala gdje se <i>peklo</i> vapno	
36	<i>Vëla Stⁱëna</i>	velika kamena gro-mada	
37	<i>Lokvûnj</i>	velika lokva u Starome Selu	<i>Vädili su kâmen i ostâla je prîrodna lõkva.</i>
38	<i>Trmezâ(l)</i>	dio obale i zemlje, maslinici, njive	
39	<i>Na Bûru</i>	tako Rivanjci nazivaju cijelu SZ stranu otoka koja je okrenuta na buru (<i>bura</i> 'vjetar koji puše iz smjera SZ')	<i>g^uörnja strâñă otõka</i>
40	<i>Kod Crîkve</i>	prostor oko crkvice sv. Jelene	
41	<i>Stâri Pût</i>	stari nepopločeni put u Starome Selu	
42	<i>Stâro Selõ</i>	stari dio naselja na brdu	Dvori po prezime-nima: <i>Arbanäsini, Blējâlõvi, Prsûrini, Šparini, Dv^uõri Šjõre Marîje (Stûljini), J^uõsini, Barânovi, Čăćini, Bârîni.</i>
43	<i>Zg^uôr Vodⁱê</i>	predio sa sjeverne strane lokve Vodine	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
44	<i>Gušt'êrna</i>	cisterna u Starome Selu oko koje se oku- pljalo stanovništvo i odvijao sav seoski ži- vot	<i>Štêrna se napājāla od svih kûc ôkolo.; Svê se vodilo u selû oko tōg.</i>
45	<i>Sv'êta Jelëna</i>	crkvice na uzvisini; stara tristotinjak godi- na, i danas u funkciji	
46	<i>Ĭlovač</i>	obrađiva površina	
47	<i>Vodostājina</i>	udolina u kojoj se za- država voda	
48	<i>Vr̃njic</i>	ogradaena parcela u naselju	
40	<i>Vodā, Vodīna</i>	lokva u naselju	
50	<i>Pod Gromûš</i>	čestica neobrađive površine	
51	<i>Stq̃ri Dv^uôri</i>	dio Staroga Sela	
52	<i>Smetlišće</i>	obrađiva površina u naselju gdje se неко odlagalo smeće	
53	<i>Šīmîn Vr̃ta(l)</i>	obrađiva čestica	
54	<i>Vogrq̃čić</i>	obrađiva čestica	
55	<i>Paračica</i>	dio obale i obrađive površine	
56	<i>Jūžnji Dv^uôr</i>	noviji dio Staroga Sela	
57	<i>Pudarica</i>	obrađiva površina; dijeli se na <i>Jūžnju Pudaricu</i> i <i>Zmōrašnju Pudaricu</i>	
58	<i>Vodīna</i>	nekadašnja lokva, da- nas obrasla makijom	
59	<i>Podānak</i>	dijelovi plodne zemlje	

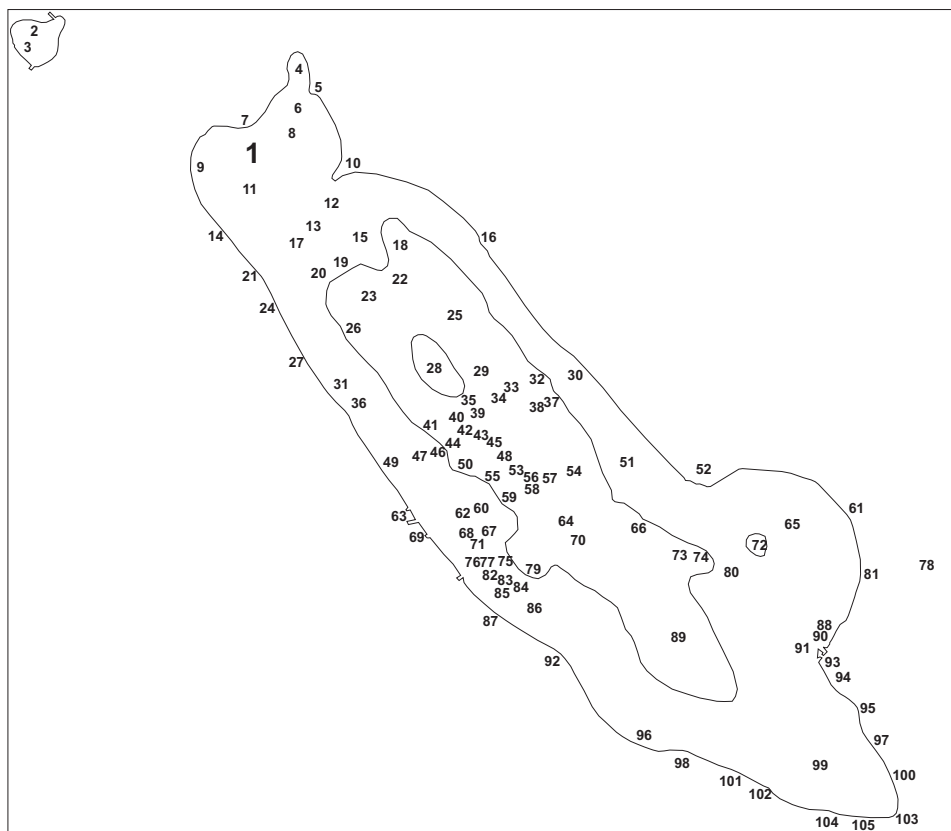
Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
60	<i>Sapurâčina</i>	plitka jama u živome kameni u kojoj se za- država malo vode	<i>Tô je krûg. Bilo je nekoliko živih plôča, nîsû se mîcale (...) Žalosti je bilo, ne vodîê.</i>
61	<i>Vâla</i>	uvala; Ugljanci ju zovu <i>Dupljakôvac</i>	
62	<i>Pod Pudarîcu</i>	obrađiva površina	
63	<i>Vřta(l)</i>	obrađiva površina	
64	<i>Barânovô Gûmlô</i>	čestica zemlje ogrâđena suhozidom	
65	<i>Rîvanj</i>	otok i jedino naselje na njemu	etnik: <i>Rivânac</i> , <i>Rivânka</i> ; mn. <i>Rivânci</i> , <i>Rivânke</i> , ktetik: <i>rivânski</i>
66	<i>Bobôvišće</i>	obrađivo zemljište	
67	<i>Jûžnje Strîn</i>	obrađiva površina s južne strane naselja	
68	<i>Ferq̃l, Kod Ferq̃lâ</i>	mjesto gdje se неко nalazio <i>feral</i> ('luč- ki svjetionik') čiji su ostatci i danas vidljivi	
69	<i>Gřbica</i>	uzbrdica u naselju	
70	<i>Mû(l)</i>	glavno otočno sredi- šte, brodsko pristani- šte, ime za cijeli dio naselja uz obalu	
71	<i>Gr^uôblje</i>	seosko groblje	
72	<i>Gustîernica</i>	umjetni bunar	
73	<i>Bûrnja Glavîca</i>	brdo i vrh	
74	<i>Volûjak</i>	neobrađiva površina s većim udubljenjem nalik na lokvu	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
75	<i>Drâga</i>	udolina s obradivim površinama i maslinicama	
76	<i>Trsîna</i>	zemljište na kojemu se uzgajala vinova loza	
77	<i>Škrîl</i>	dio obale	
78	<i>Kud se (Dõli) Gnjuj Gõni</i>	seoski put	
79	<i>Pût Lõkve</i>	put koji vodi od Staroga Sela prema uvali Lokva	
80	<i>Pod Jũžnje Strũn</i>	obrađiva površina s južne strane naselja	
81	<i>Zemljačina, Srdnja Glavica</i>	brdo i vrh	
82	<i>Pût Mũle Glũve</i>	put koji vodi od Staroga Sela prema Maloj Glavi	
83	<i>Mocĩr(i)ca, Mocĩr(i)ca Mũla</i>	manja gomila, poćivalište	
84	<i>Gũõla Glavĩca</i>	brdo i vrh	
85	<i>Vũõgrada</i>	zemljište ograđeno suhozidom	
86	<i>Drũžica</i>	manja udolina s obradivim površinama	
87	<i>Mũdĩno</i>	obrađiva čestica	
88	<i>Lišĩca</i>	zaravan	
89	<i>Mũla Glũvũ</i>	vrh	
90	<i>Lučina</i>	morski prolaz između Ugljana i Rivnja	
91	<i>Mocĩr(i)ca Vũla</i>	veća gomila, poćivalište	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
92	<i>Ravānac, Za Ravānca</i>	velika zaravan	<i>Dōsta je rāvno... pānji smo užāli pōci iskopīvāti posli vēlike kīše.</i>
93	<i>Prīēški Mû(l)</i>	mul, gradili su ga Prečani	
94	<i>Kīta Glavīna</i>	manje brdo iznad Lokve	
95	<i>Pod Lišicu</i>	mjesto ispod Lišice	
96	<i>Pūt Vēle Glāve</i>	put koji vodi od Staroga Sela prema Velej Glavi	
97	<i>Sazjūga Drāge</i>	obradiva čestica s južne strane Drage	
98	<i>Pōglava</i>	brdašce	
99	<i>Krānjčēvo</i>	obradiva čestica	
100	<i>Pod Mōlu Glāvu</i>	predio ispod brda Mala Glava	
101	<i>Pod Pōglavu</i>	dio obale ispod brda Poglava	
102	<i>Pāljīn Vřta</i>	čestica zemljišta; nekada obrađena, sada zapuštena	<i>G ozgôr D"ôca</i>
103	<i>Vēla Glāvā</i>	brdo i vrh	
104	<i>Bīēle Stēne</i>	istaknute stijene na obali	
105	<i>Bunâr</i>	bočata voda uz more	
106	<i>Būnje Drāga</i>	uvala; neki ju nazivaju <i>Būrnja Drāga</i>	
107	<i>Lōkva, Lokvīna</i>	uvala s <i>mandračem</i> ('mali, često urbanizirani završetak uvale'), imenovan prema jednoj velikoj lokvi	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
108	<i>Lòkva, Lokvìna</i>	velika lokva, nekoć je bila glavni izvor vode za Rivanj	
109	<i>Lūpěški Mû(l)</i>	mul na Lokvi	<i>Mûli kajîć ûđe unûtra, mōže se sakrîti.</i>
110	<i>Na Ĭgo, Na Jûgo</i>	tako Rivanjci zovu cijelu JI stranu otoka	
111	<i>Cřkvìna, Kod Crikvìne</i>	dio uz obalu gdje su ostatci crkve sv. Barbare	<i>Cříkva je bìla sazjûga Lòkve.</i>
112	<i>Mřv(i)no</i>	dio neobradivoga zemljišta uz more	
113	<i>Ařtîć</i>	manji rt	
114	<i>Žalîć</i>	dio obale	
115	<i>Požarić</i>	dio neobradive površine	
116	<i>Žřnovica</i>	dio obale	
117	<i>Pod Borîći</i>	dio obale	
118	<i>Grûž(i)na</i>	dio obale, mjesto s rupom u kojoj se zadržava <i>grûg</i> ('ugor')	
119	<i>Mulîć</i>	manji mul, danas potopljen	<i>Od Cřkvìne prema Tûôrki.</i>
120	<i>Pûnta</i>	krajnji JI rt Rivnja	
121	<i>Pod Kîtu</i>	dio obale	
122	<i>Tûôrka</i>	isklesani kamen u moru koji je bio namijenjen mlinu za masline	<i>U môru je dân danâs kâmen.</i>

5. Toponomastički zemljovid Rivnja

6. Opis rivanjskoga govora

Govor otoka Rivnja pripada skupini srednjočakavskih ikavsko-ekavskih govora.⁵ Od mnogih ga čakavskih govora razlikuje izostanak upitno-odnosne zamjenice *ča*, umjesto koje se govori *štò* (*rāđi štò znāš; štò ću ti rēći; štò ću jȃ vāmo*). Ipak, tragovi zamjenice *ča* prisutni su u oblicima *zȃč* i *p^uôč* (*znāš zȃč je ôn ljūt*)⁶ te u genitivnome obliku *česā* (v. Radulić 2002: 19). Također smo u živome govoru najstarije informantice zabilježili, uza zamjenicu *štò*, više puta zamjenicu *čā* (*ča nī nīšta sprēmȃ za rūčāk; nekoliko živih plōča ča se nīsū mīcale; onȃ zovēmō Pūnta*,

⁵ Kada je riječ o otočkim govorima, srednjočakavski, tj. ikavsko-ekavski dijalekt, prostire se na otočnome području od Krka do Dugoga otoka i Ugljana, dok otoci od Pašmana i Kornata prema jugu pripadaju južnočakavskom ikavskom dijalektu. V. Lisac (2009: 95, 139).

⁶ »(...) pretežno čakavskima se mogu smatrati svi govori i dijalekti u kojima uz zamjenicu *što* ili *kaj* supostoje tragovi zamjenice *ča* (...)« (Brozović 1963: 45).

onô ča îde ka îde gôri br^uôd; znôš ča cú ti rêci itd.). Ti primjeri pokazuju da se na Rivnju vjerojatno donedavno govorilo čă.

Primjeri navedeni u ovome opisu govora crpljeni su iz toponimije te iz slobodnoga razgovora s informanticom starije dobi koja nikada nije napuštala otok i vjerojatno je jedini posljednji živući govornik rivanjskoga. Opis smo upotpunili (kada nismo imali podatke s terena) podacima iz Radulićeva *Rječnika rivanjskoga govora* (2002.).⁷ Morfosintaktički opis pojednostavnjen je i usredotočen isključivo na značajke koje su potvrđene u toponimijskoj građi.

6.1. Vokali i slogotvorni sonanti

Izgovor kratkih vokala uglavnom se podudara sa standardnim štokavskim izgovorom; jedine se razlike tiču vokala *i*, koji se izgovara izrazito umekšano te time prouzročuje palatalizaciju prethodnoga konsonanta.⁸ Takav bismo izgovor u transkripciji mogli zabilježiti, npr. *plat'îci, nav'îna*. No, s obzirom na to da ta pojava nema fonološku vrijednost u građi i u primjerima spontanoga govora, ne bilježimo ju nikakvim posebnim znakom. Pojava se odvija bez obzira na dužinu/kračinu vokala (npr. *om'îš, trogr'îč*) ili na njegovu naglašenost/nenaglašenost (npr. *bobôv'îšće*).

U zanaglasnome položaju dolazi do sinkope vokala *i*: *Japlên(i)ca, Mřv(i)no, Grůž(i)na, Jamůr(i)na*.

U prijedlogu *iza i* redovito otpada: *Za Omîšă, Za Ravânca*, dok se u infinitivima zadržava: *mečâti, iskrcâti, stâti, vozîti; poj cú vîti; zvâti sestriř; dôjti po tēbe; užâli su pôjti ložiti pa pēci*.

Kratko *a* pojavljuje se samo u nenaglašenome slogu: *Zmôrašnja Glavîca, Platićî*, dok je naglašeno *a* zahvaćeno duljenjem (detaljnije u 6.3.).

Izgovor kratkih vokala *e, o i u* identičan je standardnomu štokavskom izgovoru.

Za duge vokale karakteristične su pojave zatvoreniji izgovor vokala *ā* (*ǣ*) te diftongacija vokala *ē* (*>ie*) i *ō* (*>uo*).

Izvorno *ā* zatvara se u naglašenome položaju: *Gârma, Mâla Rûpa, Konâ(l), Bunâr, Za Ravânca, Pâljev Vrta, mlâda, znôš, sùtradân, stâra, nîsân, stân*; i u prednaglasnome položaju: *Vêla Glâvâ, Žâlô, Kod Ferâlä, Mâđino, Mâla Glâvâ, Krânjčêvo, u grâdû, vrâti, u stânû*. Vokal se ne zatvara ako je *â* dobiveno novijim duljenjem (*Bûnje Drâga, Klânâc, Dîdove Mâsline, Dôli nâ Vodu, Barânovo*

⁷ U svojem *Rječniku*, koji sadržava više od 4000 natuknica, Radulić (2002) daje i kratak opis rivanjskoga govora koji uključuje fonetsko-fonološki, morfološki i sintaktički dio.

⁸ Izgovor rivanjskih konsonanata pred vokalom *i* vrlo je sličan izgovoru tzv. mekih konsonanata u ruskome jeziku. Sličan izgovor zamijetili smo na Viru (Skračić i Šprljan 2016: 498) i u Privlaci (autoričina opažanja s najnovijih terenskih istraživanja).

Gūmlō, Sapurâčina, Vâla, Drâžica, Barânovi Boriči, smētâti, vâditi, mâtî) (detaljnije o tome tipu duljenja u 6.3.).⁹

U zanaglasnome položaju zatvorenost vokala *ɑ* održala se nakon pokrate za-naglasne dužine (*ũ grɑd* < *ũ grɑ̃d*) (v. 6.3.).

Dugi vokali *e* i *o* diftongiraju se u naglašenome i u nenaglašenome položaju. Izgovor prvoga elementa slabije je izražen, stoga te diftonge bilježimo *ⁱe* i *^uo*.

e > *ⁱe*: *Vêla Stⁱêna, Gustⁱêrnica, Bⁱêle Stⁱêne, Zg^uôr Vodⁱê, cⁱêr, devedesⁱêt gôdin, nⁱêma vrîmena, tⁱêško, tûčⁱê, pûna plûca vodⁱê, Pⁱêrê, pⁱêtâk, dvâ mîšⁱêca;*

o > *^uo*: *D^uôcić, Zg^uôr Vodⁱê, G^uôla Glavica, T^uôrka, Kud se Dôli Gn^jôj Gôni, L^uôvrîna, N^uôzdre, b^uôlnica, do pr^uôve, ka smo d^uôšli tâmo, pr^uôjti, skočila san t^uôte.*

Ipak, valja napomenuti da diftongacija danas u rivanjskih govornika može sporadično i izostati, što je vidljivo iz primjera spontanoga govora: *u môru, štêrna, Procêsija*.

Ispred nazala vokali *e* i *o* zatvaraju se:

e > *i*: *grîñ, pijîñ, kâžin, mûñjin, vîčin na njêga, ne môrîñ, neka dôjdin kod njê*

o > *u*: *ûñ, ûnda, s brôdun, pokûjñega, nemûj, sa trajêktun, s tõbun.*

Zabilježili smo i primjere zatvaranja o pred drugim konsonantima (*krûz more, dûjdî*).

Refleks je praslavenskoga jata na Rivnju ikavsko-ekavski. Uz primjere koji dosljedno slijede Jakubinski-Meyerovo pravilo¹⁰ (*Kud se Dôli Gn^jôj Gôni; dîci, vrîme, lîvo, gôri, ponêdiljak, mrîže, jîsti, dvî, potrîba, žîvîli, lîpo, bîži, dî, ûvik, ne smîñ, ne môre se sîtiti, jô se sîcan; Gustⁱêrnica, Vêla Stⁱêna, nevêsta, obêd*), ima i iznimaka kao što su: *Bⁱêle Stⁱêne, Dîdove Mâsline, nêki, nêkako, nekolîko, nêkoga, nêko vrîme, nêgdî, cvêce, smêstiti, nâprid, u srîdu.*

Refleks poluglasa (šva) redovito je *ɑ*: *Kl̃ɑnɑc* (< psl. **kolnъcъ*).

Nazalno **q* svugdje je dalo *u* (*Vêli Kûs, mûž, rûkâ*).

Refleks nazalnoga **ɣ* jest *e* (*dêset, mⁱêso*), a iza palatala moguć je i refleks *a* (*jâčmer, ali pôčêla*) (usp. Radulić 2002: 22).

Jaka čakavska vokalizacija zabilježena je samo u primjeru *s mânôn*.

Slogotvorno *r* uvijek je kratko i izgovara se bez popratnoga vokala: *T^rmezâ(l), V^rñjîc, Šîmîñ V^rta, G^rbica*.¹¹ Jedini rivanjski toponim u kojemu se *r* ostvaruje

⁹ Nema diftongacije vokala *ā* tipične za sjeverozapadni dio otočja (Ist, Olib, Silbu, Molat, Premudu i SZ dio Dugoga otoka, te Kali na Ugljanu). Usp. Skračić (1996: 332) i Jurić (2007: 338).

¹⁰ Prema Jakubinski-Meyerovu pravilu *ě* + *t, d, n, l, r, s, z* + *a, o, u, Ø* > *e*, a u svim ostalim slučajevima *ě* > *i*. V. Moguš (1977: 39).

¹¹ Realizacija slogotvornoga *r* kao sonanta uobičajena je također za susjedne otoke Iž, Ravu i Sestrunj te za jugoistočni dio Dugoga otoka, dok je refleks *ar* uobičajen za sjeverozapadni dio zadarskoga otočja i za velik broj kvarnerskih govora (usp. Jurić 2010a: 782). Usp. na zadarskim oto-

kao *ar* jest toponim *Artič*, što Radulić (2002: 22) tumači utjecajem ugljanskoga toponima *Artina* koji se nalazi preko puta. Taj oblik ne bi nas trebao iznenaditi jer je oblik *arat/artič* specifičan za sjeverni Jadran, dok je za južni dio specifičan oblik *rat/ratić/ratac* (Skok 1950: 147). Popratni vokal *i* pojavljuje se u toponimima *Kod Crikve* i *Kod Crikvine*.¹²

6.2. Konsonanti

U govoru je otoka Rivnja razlika između *č* i *ć* izražena; izgovor *č* jednak je standardnomu štokavskom (*Lučina*, *Kr̂n̂jčëvo*, *Paračica*, *Vogr̂čiči*, *Ĭlovač*, *D^uôčić*, *plāče*, *nāvečer*), dok *ć* ima palatalnu realizaciju [tʃ], karakterističnu za mnoge čakavske govore. Radi simplifikacije taj fonem u toponimijskoj građi i u primjerima govora bilježimo kao <ć> (*Lokôćina*, *Žalić*, *Pod Borići*, *Platići*, *Trogirić*, *trěća*, *kûća*, *ôćëš*, *pôšla ćä*).

Kao i drugdje na zadarskim otocima, skupina *št'* dosljedno je očuvana; u toponimijskoj građi bilježimo ju kao <šč> (*Smetlišće*, *Bobôvišće*).

Još jedna značajka rivanjskoga govora zajednička s ostalim zadarskim otočnim govorima čuvanje je palatala *ļ*, koji u toponimijskoj građi i u primjerima govora bilježimo kao <lj> (*Pļļev Vřta*, *Cřļļëne Zëmlje*, *Ugljļn*, *nedļlja*, *obitelj*, *ļjūt*, *čeljādē*). U najstarije informantice zabilježili smo i primjer *jūt* (u drugih govornika *ļjūt*). Na moguć prijelaz *ļ* > *j* upućuje još i toponim *Grļjica*.¹³

Ņ se depalatalizira u etniku *Rivānac*, *Rivānka*, *Rivānci*, *Rivānke* i u ktetiku *rivān̄ski*, no u toponimima se redovito čuva, te ga u toponimijskoj građi i u primjerima govora bilježimo kao <nj>: *Rīvanj*, *Lokvānj*, *Kr̂n̄jčëvo*, *Būnje Drāga*, *Būrnja Glavica*, *Jūžnje Str̄n̄*, *Kud se Dōli Gn̄j^uōj Gōni*, *Zmōrašnja Glavica*, *Strīca Njīva*.

Čuva se *h* (*zakūhāla*, *jūhu zakūhāti*, *krūha*, *hrānīt*, *zapūhālo*), a skupina *hv* prelazi u *v* (*uvātiti*).

Finalno nastavčno *-m* prelazi u *-n*: *sa trajëktun*, *s brōdun*, *stojīn*, *mōlin te*, *nē znan*, *š njīn*, *s mānon*, *morān*.

Refleks **d'* jest *j*: *mlāji*, *tūji*, *gōspoja* (Radulić 2002: 24) iako se u mnogim primjerima pojavljuje i *d'*, zvučni parnjak glasa *t'*, koji bilježimo kao <đ> (*rōđena*, *rōđaci*, *đāva*).

Glas *l* ima velarni izgovor i često se na kraju riječi izostavlja: *Konq̄*, *Třmezq̄(l)*,

cima *Vartal* (Molat, Ist, Sestrunj, Tun, Zverinac), *Vrtal* (Rava, Iž, Zverinac, Lavdara), *Varh* (Zverinac, Ist, Molat, Silba, Premuda, Škarda), *Vrh* (Iž, Molat, Lavdara, Tun, Sestrunj, Ist, Škarda, Rava) (Skračić 1996: 330).

¹² Oblik *crikva*, uobičajen za čakavštinu (usp. Jurić 2010a: 782), izvodi se iz psl. **cerky* (Matasović i dr. 2016) premda postoji i mišljenje da je riječ o posuđenici iz stvnjem. *chirihha*, iz stbav. *chirch* ili iz nepotvrđenoga got. **kyrikō* (ERHSJ).

¹³ Usp. dugootočki toponim *Grļjica* (Skračić 1996: 106).

Šīmīn Vřta, Mû(l), posq̃. Ostvaruje se u toponimu *Škrīl*.

Spirant *f* pojavljuje se isključivo u toponimima romanskoga podrijetla: *Kod Ferqlă*.

Još neke pojave prisutne u rivanjskome govoru:

- čuvanje skupina *jt* i *jd* u primjerima *dõjti, põjti* itd. (*dõjti dõma, neka dõjdin kod njê*)
- skupina *čr* u primjerima *črivo, čřv* (Radulić 2002: 27)
- *ž > r* u primjeru *mõren, mõreš*, uz supostojanje oblika *mõgu* (*jq̃ se ne mõgu potũžiti*)
- *dr > zdr*: *zdrăca* (*bila bi na zdrăcamin zăspala*)
- disimilacija u kontaktu: *Barânov Gūmlö* (< *gūmnö*) i na daljinu: *Japlënica* (< *japnënica*)
- protetski glasovi: *j* u primjeru *poslă jîma* i *v* u toponimima *V^uôgrada* i *Vogrq̃čić*
- reduplikacija: *sa sovīn kajīcôn*.

6.3. Naglasni sustav

Govor otoka Rivnja ima stariji dvonaglasni sustav: akcenatska mjesta uglavnom su dobro očuvana (iako ima iznimaka), ali je intonacijska opreka ukinuta, pa se akut izjednačio s dugosilaznim naglaskom: *Mû(l), Kod Críkve, Zg^uôr Vodîê, Jũžnji Dv^uôr*. Ipak smo u govoru najstarije informantice zabilježili podosta primjera sporadičnoga pojavljivanja akuta: *kako gõd onă odlũci; ûn ti ovăko stq̃ti ne mõre; nêceš vřše tî mẽne; tămo smo brq̃li; da van kq̃žen; capûn i motika; dvanaesti dq̃n; rřbu nř tř jřsti; š njřn* itd.¹⁴

Budući da pojava akuta u rivanjskome govoru nije sustavna (zapravo je više iznimka nego pravilo), na fonološkoj razini postoji samo opozicija po dužini, odnosno postoje dva naglasaka: kratki /[˘]/ i dugosilazni /^{˘˘}/. Prednaglasne su dužine očuvane (*Za Omřšă, Lũpřski Mû(l), Krq̃njčëvo, Mq̃la Glq̃vă, Mq̃dřno*), dok su zanaglasne, kao i u ostalim srednjočakavskim govorima¹⁵, ukinute (*Bobõviřce, Vřta, Põglava*). U toponimima *Vëla Glq̃vă, Mq̃la Glq̃vă* i dr. nema tragova zanaglasne dužine u vidu zatvorenijega izgovora vokala. Ipak smo u govoru najstarije informantice zapazili sporadičnu pojavu zanaglasnih dužina: *sëdq̃n gõdřn, slřšq̃j*,

¹⁴ I u drugim se govorima zadarskoga otočja (npr. na Dugome otoku, Pagu, Ižu, Premudi, Istu, Silbi i Olibu) akut pojavljuje sporadično iako je na fonološkoj razini došlo do neutralizacije tonske opozicije (v. Lukežić 1990: 80, Lisac 2009: 105, Kapović 2015: 664–665). Detaljniji opis te pojave na Ižu vidi u Šprljan (2013: 150–151).

¹⁵ Zanaglasne su dužine pokraćene u svim srednjočakavskim govorima. Tek se ponegdje mogu naći njezini ostatci (npr. na Pagu i na Ižu) ili tragovi u vokalizmu (npr. na Ugljanu) (v. Kapović 2015: 758).

skühḡti, počēla, idēn lēc itd.

Oksitoneza je prilično dobro očuvana (*Stāro Selō, Žalić, Artīć, Žālō*) s mogućnošću dugosilaznoga naglasaka na zadnjemu slogu (*Omīš, Konq̃*). U sljedovima /[˘]/ i /[˘]˘/ naglasak se sporadično pomiče na prednaglasnu dužinu. Primjeri u toponimiji: *Lūpēški Mû(l) / Lūpeški Mû(l), Za Omīšā / Za Omīša, Klānâc/Klānac, Žālō/Žq̃lo, Stāri Dv^uōri / Stāri Dv^uōri, Šimîn Vṛta(l) / Šimin Vṛta(l)*. Najstarija informantica u tim i sličnim primjerima dosljedno čuva naglasak na zadnjemu slogu.

Kao i u mnogim srednjočakavskim govorima, u rivanjskome se govoru dulje vokali u svim naglašenim zatvorenim slogovima:¹⁶ *N^uôzdre, Za Ravânc̃a, Lokvânj, Tṛmezq̃(l), Mû(l), Pod Gromûš, Smetlišće, Zg^uôr Vodⁱê, Gustⁱêrnica, Škril, Bûrnja Glavīca, V^uôgrada, Klānâc*. Osim toga duljenja na Rivnju je prisutno i, po dataciji mlađe, duljenje kratkoga naglašenog *a* u otvorenome slogu.¹⁷ Naglasak dobiven tim duljenjem fonetski je jednak dugosilaznomu naglasku (*Bûnje Drāga, Dôli nâ Vod̃u, Barânoṽo Gûmlō, Sapurâcina, Vâla, Drāžica, Barânovi Borīci; onī stāri nâši; mâlo smo ga poznīvâli; zvâti sestrû; bonâca*), te ga stoga ne bilježimo posebnim znakom. Za vokal *â* dobiven tim tipom duljenja specifično je da zadržava svoju kvalitetu, odnosno da se ne zatvara kao što je to slučaj s izvorno dugim *ā* ili *ā* dobivenim spomenutim duljenjem vokala u zatvorenome slogu. Uz to, ima i primjera s kratkim naglašenim *a*, primjerice u posljednjemu slogu (*onâ*) i u nekim priložima (*ovâko, tâmo, tâko*), u toponimiji (*Vodostājina*) i u etniku *Rivānac*. U najstarije informantice kratko naglašeno *â* pojavljuje se češće nego u ostalih Rivanjaca (npr. *uvâtiti, mlâđi; bīla bi na zdrācamin zâspala; poslâ jīma*), što dodatno potvrđuje činjenicu da je riječ o pojavi novijega datuma.

Duljenje u otvorenome slogu ponekad zahvaća i vokal *o* (*īmamo ôca*), koji se može i diftongirati (v. 6.1.), kao u toponimu *G^uôla Glavīca*.

Kod imenica koje pripadaju pomičnoj naglasnoj paradigmi naglasak redovito preskače na proklitiku: *Dôli nâ Vod̃u; ū more, zâ me, kô sebe, kôd mene, dô nēga, pôšli ū grad; ĩli zâ vo ĩli zâ no; stâvi me nâ te aparq̃ti; ū dom nⁱêce*.

6.4. Morfologija i sintaksa

U ovome poglavlju usredotočit ćemo se na one morfosintaktičke osobitosti rivanjskoga govora koje su specifične za tvorbu toponima, navodeći tek pokoju paralelu s primjerima iz živoga govora.

Neke od tih osobitosti važan su pokazatelj toponimskoga statusa likova, kao

¹⁶ Duljenje vokala u naglašenome zatvorenom slogu tipično je za većinu govora između Krka i Dugoga otoka (v. Kapović 2015: 599).

¹⁷ Duljenje vokala *a* u naglašenome otvorenom slogu prisutno je, osim na Rivnju, i na Dugome otoku, Pašmanu i Ugljanu, a u nekim se govorima dulje i vokali *e* i *o*, npr. u Kalima na Ugljanu i na Ižu (v. Kapović 2015: 594–595).

što je uporaba akuzativa s prijedlogom *pod* (umjesto instrumentala) i s prijedlogom *na* (umjesto lokativa): *Pod Gromûš*, *Pod Pudarîcu*, *Pod Mâlu Glâvu*, *Pod Pöglavu*, *Pod Kîtu*, *Pod Lišîcu*, *Döli nâ Vodu*. Taj obrazac, vrlo čest u toponimiji, upućuje na to da je spomenuta formulacija potpuno desemantizirana. Akuzativ se, naime, izvorno upotrebljava za opisivanje smjera kretanja prema imenovanome lokalitetu (*kamo?*), dok se za imenovanje samoga položaja lokaliteta (*gdje?*) upotrebljava instrumental (s prijedlogom *pod*), odnosno lokativ (s prijedlogom *na*). Kod neustaljenih *ad hoc* formulacija za snalaženje u prostoru mnogo se češće rabe formulacije koje imenuju sam položaj lokaliteta (*gdje?*), kao što je toponim *Zg'ôr Vod'ê* (usp. Jurić 2010b: 9).¹⁸

Sličan je slučaj s uporabom genitiva (umjesto instrumentala) s prijedlogom *za*: *Za Omišâ*, *Za Ravânca*.

Do reduplikacije prijedloga dolazi u toponimu *Sazjûga Drâge* (*sa + s + juga*), a vjerojatno i *Pod Pöglavu* (*pod + po + glava*).¹⁹

Za rivanjski je govor specifično izjednačivanje akuzativa imenica muškoga roda množine s nominativom (*Pod Borîci*; *jesân se izvikâ na vê rôđaci*; *štö tê jögurti nôsiš*). Ta pojava specifična je za govore zadarskih otoka (srednjočakavske, ali i južnočakavske ikavske otočne govore II od Zadra), dok se na ostatku čakavskoga područja A mn. najčešće izjednačio prema palatalnim osnovama (npr. *vidin brode*, *čepe*, *spuže* i dr.).²⁰

U toponimiji se posvojnost često izriče posvojnim genitivom bez prijedloga (*Bûnje Drâga*). Takvi toponimi na višoj su razini toponimizacije nego, primjerice, toponimi *Dîdove Mâsline*, *Šîmîn Vřta*, *Pr'êški Mû(l)*, *Lûpêški Mû(l)*, *Barânovo Gûmlö*, *Barânovi Borîci* – u kojima je posvojnost izrečena posvojnim pridjevom. Posvojni genitiv arhaična je konstrukcija koja govori u prilog toponimnosti lika i desemantizaciji formulacije (Jurić 2010a: 783–784), a inače se upotrebljava za identifikaciju dobro poznatih topografskih objekata.

Kod krnjih sintagmi *Mâđîno*, *Krânjčëvo* i *Mřv(i)no* imenica je eliptirana, a ulogu toponimskoga lika preuzeo je posvojni pridjev.

Oksimoron *Mocř(i)ca Vëla*, u kojemu su spojeni pridjev *Vëla* i deminutiv *Mocř(i)ca*, nastao je vjerojatno analogijom prema *Mocř(i)ca Mâla*.

Formulacija *put + genitiv*, kakvu nalazimo u toponimima *Pût Dubrînke*, *Pût Lökve*, *Pût Mâle Glâve* i *Pût Vële Glâve*, može se shvatiti na dva načina: *put* može

¹⁸ Usp. s pojavom u nekim jugoistočnim čakavskim govorima u kojima se funkcije padeža (A i L te A i I) uz glagole kretanja i bivanja ne razlikuju. Npr. *ja san u tine!*; *cilo jutro san leža u pošteju* (Split) (v. Lisac 2009: 155).

¹⁹ Radulić (1997: 78) za taj toponim daje drugo objašnjenje: tumači ga kao 'pola glave'.

²⁰ Primjerice *imamo brodi* (Ždrelac), *natežu brodi* (Vrgada) (v. Lisac 2009: 151). Pojava je prisutna i u nekim sjevernočakavskim govorima, primjerice na Krku (*brusit noži*, *načinit stoli*) ili na Grobniku (*Kantuni triba znat lipo pobelit*) (v. Lisac 2009: 110).

biti i prijedlog i imenica. S obzirom na njegovu naglašenost, u okviru ovoga toponimskog lika vjerojatno bi ga trebalo promatrati kao imenicu. Ipak, budući da ti toponimi označuju smjer kretanja (*Pût Dubrînke* je, primjerice, put koji vodi prema uvali Dubrinka), moguće je da je izvorno riječ o prijedlogu koji lokalno stanovništvo doživljava kao imenicu pa ga, shodno tomu, i naglašava.

Konačno, čitava sintaktička konstrukcija može biti iskorištena kao toponimski lik: *Kud se (Dôli) Gnjuj Gõni*. Uz to što je neobičan zbog svoje neekonomičnosti, taj toponimski lik predstavlja posebnost zbog uporabe glagola u personalnome obliku, što je u toponimiji vrlo rijetka pojava.²¹

7. Semantičko-motivacijska klasifikacija toponima

U ovome se dijelu rada uočavaju različiti motivacijski postupci kojima je došlo do formiranja toponimskih likova u rivanjskoj građi. Pri klasifikaciji služili smo se već postojećim obrascem razrađenim u Odjelu za onomastiku i etimologiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (v. Brozović Rončević, Čilaš Šimpraga i Vidović 2011), u kojemu se toponimi razvrstavaju u skupine prema osnovnoj motivaciji bez obzira na vrstu referenta. Rivanjski toponimi najčešće su motivirani geomorfološkim značajkama referenta, ljudskom djelatnošću, antroponimima te biljnim i životinjskim svijetom, a u zasebnu skupinu izdvojili smo odnosne toponime, motivirane drugim toponimima, te toponime nejasne ili dvojbene motivacije.

Pri klasifikaciji toponima susreli smo se sa sljedećim pitanjem: kako postupiti s toponimima u kojih su prisutne dvije motivacije ili više njih (primjerice, toponim *Barânovi Borîci* motiviran je i antroponimom i imenicom iz biljnoga svijeta). Svjesni činjenice da idealno rješenje ne postoji, odlučili smo takve toponime svrstati u obje skupine, s tim da u zagradi nakon toponimskoga lika upućujemo na drugu skupinu u kojoj se spomenuti toponim nalazi, npr. 7.4.2. Višerječni toponimi antroponimskoga postanja: *Barânovi Borîci* (v. 7.3.1.).

7.1. Toponimi motivirani geomorfološkim značajkama referenta

Prvu, najveću skupinu čine toponimi motivirani zemljopisnim nazivima, odnosno toponimijskim apelativima i njihovim izvedenicama, toponimske metafore, toponimi motivirani izgledom ili nekom od značajki referenta i toponimi motivirani položajem referenta.

7.1.1. Toponomastički apelativi i izvedenice

Toponime izvedene iz zemljopisnih naziva podijelili smo na jednorječne i višerječne, s tim da se svi višerječni toponimi ove skupine ponavljaju u nekoj od da-

²¹ Usp. toponime *Di se Vo Utopi* (Dugi Otok), *Zamakni Veslo* (Premuda), *Žena Ubijena* (Molat) (v. Skračić 1996: 365).

lje navedenih skupina.

7.1.1.1. jednorječni toponimi:

Artić, *Dočić/D^uôčić*, *Drâga*, *Drâžica*, *Gârma*, *Jâma*, *Jamür(i)na*, *Jèzero*, *Klânâc*, *Konâ(l)*, *Konalîc*, *Lòkva* (3 ×), *Lokvîna* (2 ×), *Lokvânj*, *Pûnta*, *Škrîl*, *Vâla*, *Vodâ*, *Vodîna* (2 ×), *Žalić*, *Žâlò*

7.1.1.2. višerječni toponimi:

B'êle St'êne (v. 7.1.3.3.), *Bûnje Drâga* (v. 7.6.), *Bûrnja Glavîca* (v. 7.1.4.), *Drûgo M^uôre* (v. 7.1.4.), *G^uôla Glavîca* (v. 7.1.3.2.), *Kîta Glavîna* (v. 7.1.2.), *Mâla Glâvâ* (v. 7.1.3.1.), *Mâli Škôlj* (v. 7.1.3.1.), *Pûnta Navîne* (v. 7.5.2.), *Srîdnja Glavîca* (v. 7.1.3.1.), *Vêla Glâvâ* (v. 7.1.3.1.), *Vêla St'êna* (v. 7.1.3.1.), *Zmôrašnja Glavîca* (v. 7.1.4.).

Ulazak mora u kopno na Rivnju se, osim najrasprostranjenijim nazivom *vala* (*Vâla*), imenuje i nazivom *garma* (*Gârma*). Taj naziv ima brojne odraze u toponimiji na zadarskim otocima, a redovito označuje manju udubinu na strmoj obali.²² U toponimiji se rtova, uz danas općeprisutan talijanizam *punta* (*Pûnta*, *Pûnta Navîne*), pojavljuje i stariji hrvatski naziv *artić* (*Artić*). Kao i na većini jadranskih otoka, na Rivnju odrazi toga naziva danas postoje isključivo u toponimiji, za razliku od naziva *punta*, koji je u lokalnome govoru potpuno istisnuo *artić* te postoji kao apelativ, ali i kao toponim nastao onimizacijom apelativa.

Ostale obalne konfiguracije imenovane su nazivima *žalo* 'dio obale na kojemu je žal' (*Žâlò*, *Žalić*) i *škril* 'stijena uz more' (*Škrîl*), dok je morski dio jednostavno označen nazivom *more* (*Drûgo M^uôre*).

U nesonimiji se pojavljuje toponimizirani apelativ *školj* (*Mâli Škôlj*), koji se u otočkoj toponimiji obično odnosi na otočić u blizini naselja (Jurić 2010b: 139–141).

Kada je riječ o rivanjskoj oronimiji, na prvi pogled upada u oči izostanak leksema *vrh*, čiju ulogu u potpunosti preuzima leksikalizirana metafora *glava* (*Mâla Glâvâ*, *Vêla Glâvâ*), odnosno deminutiv *glavica* (*Bûrnja Glavîca*, *G^uôla Glavîca*, *Srîdnja Glavîca*, *Zmôrašnja Glavîca*) i augmentativ *glavina* (*Kîta Glavîna*).

Ostale kopnene konfiguracije imenovane su zemljopisnim nazivima: *dolac* (isključivo u deminutivnome obliku *Dočić/D^uôčić*), *klanac* 'ozidan prostor između ograda' (*Klânâc*), *kona(l)* 'udolina između dvaju vrhova' (*Konâ(l)*, *Konalîc*), *st'êna* (*B'êle St'êne* i *Vêla St'êna*) i *jama*. *Draga* označuje ponajprije kopneni referent (*Drâga*, *Drâžica*), ali može se odnositi i na obalni, kao što je to slučaj s uvalom *Bûnje Drâga*.²³

²² Usp. npr. Brozović Rončević, Čilaš Šimpraga i Vidović (2011: 647) (Pag), Šprljan (2013: 552) (Iž) te Skračić (1996: 285–286) (zadarski otoci).

²³ Iako leksem *draga* obično upućuje na imenovanje iz kopnene perspektive, čini se da to ovdje nije slučaj. Naime, na kopnu u pozadini uvale nema izgrađenih objekata, a ni toponimā koji bi ukazivali na bilo kakvu aktivnost.

Hidronimi na Rivnju temelje se na leksemima *lokva* i *voda* te njihovim inačicama (*Lōkva*, *Lokvīna*, *Lokvŋnj*; *Vodā*, *Vodīna*). Za hidronime nastale ljudskim djelovanjem vidi 7.2.1.

7.1.2. Toponimske metafore

Bunār, *Gřbica*, *Kīta Glavīna*, *Māla Rūpa* (v. 7.1.3.1.), *N^uōzdre*, *Rūpa*, *Vēla Rūpa* (v. 7.1.3.1.), *Žřnovica*

Od metafora prisutnih u rivanjskoj toponimiji više se puta pojavljuje *rupa*: u samostalnome obliku označuje jamu (*Rūpa*), dok su toponimskim parom *Vēla Rūpa* i *Māla Rūpa* imenovane dvije manje uvale. Na Rivnju je prisutna i, u otočkoj toponimiji izrazito učestala, metafora *nozdra* ‘uvala koja oblikom podsjeća na nozdrvu’ (*N^uōzdre*).²⁴ Bunar, uobičajeni leksem za označivanje zidom ograđenoga zdenca, u ovome slučaju također predstavlja metaforu: rivanjski toponim *Bunār* odnosi se na bočatu vodu uz more. U skupinu metafora spada i toponim *Žřnovica*, kamen u moru nalik žrnovu kamenu.²⁵

7.1.3. Toponimi motivirani izgledom ili nekom od značajki referenta

7.1.3.1. veličina:

Māla Glāvā (v. 7.1.1.2.), *Māla Rūpa* (v. 7.1.2.), *Māli Škōlj* (v. 7.1.1.2.), *Mocř(i)ca Māla* (v. 7.2.3.), *Mocř(i)ca Vēla* (v. 7.2.3.), *Sřidnja Glavīca* (v. 7.1.1.2.), *Vēla Glāvā* (v. 7.1.1.2.), *Vēla Rūpa* (v. 7.1.2.), *Vēla Stēna* (v. 7.1.1.2.), *Vēli Kūs* (v. 7.2.1.)

7.1.3.2. značajke tla:

G^uōla Glavīca (v. 7.1.1.2.), *Īlovač*, *Platići*, *Ravānac*

7.1.3.3. ostale značajke referenta:

Bⁱēle Stēne (v. 7.1.1.2.), *Požarić*, *Vodostājina*

Veličinom su motivirani pravilni parovi *Vēla Rūpa* – *Māla Rūpa* i *Mocř(i)ca Vēla* – *Mocř(i)ca Māla* te skupina od triju vrhova *Vēla Glāvā* – *Sřidnja Glavīca* – *Māla Glāvā*, pri čemu je neuobičajeno pripisivanje metafore *glava* najmanjemu od tih vrhova, a deminutiva *glavica* srednjemu. Toponimi *Māli Škōlj*, *Vēla Stēna* i *Vēli Kūs* nemaju odgovarajućega para po veličini.

Dio rivanjskih toponima upućuje na značajke tla ili na izgled referenta (*G^uōla Glavīca*, *Platići*, *Ravānac*) i sastav (*Īlovač*). Toponimi motivirani drugim značaj-

²⁴ Lik *Nozdra* obilno je potvrđen u otočnoj toponimiji, primjerice na Sestrinju, Dugome otoku, Silbi, Premudi (Skračić 1996: Kazalo toponima), zatim na Vrgadi (*Toponimija otoka Vrgade* 2009: Abecedno kazalo toponima), Murteru (*Toponimija otoka Murtera* 2010: Abecedno kazalo toponima), šibenskim otocima (*Toponimija šibenskog otočja* 2016: Abecedno kazalo toponima) te više puta na kornatskome otočju (*Toponimija kornatskog otočja* 2013: Abecedno kazalo toponima). Vidi također Skračić (1996: 384).

²⁵ Usp. Radulić (1997: 80). Usp. toponim Žarnovice na Premudi (obradivo zemljište) (Skračić 1996: 225).

kama referenta jesu *Biêle Siêne* (boja), *Vodostājina* (postojanje vode) i *Požarić* (zahvaćenost požarom).

7.1.4. Toponimi motivirani položajem referenta

Bûrnja Glavića (v. 7.1.1.2.), *Dðli nâ Vodu*, *Drûgo M^uôre* (v. 7.1.1.2.), *Jûžnje Strîn*, *Jûžnji Dv^uôr* (v. 7.2.2.), *Na Bûru*, *Na Īgo / Na Jûgo*, *Zmôrašnja Glavića* (v. 7.1.1.2.)

Položaj se u rivanjskoj toponimiji najčešće određuje stranama svijeta, koje se u rivanjskome govoru nazivaju prema vjetrovima. Jugo puše s mora prema kopnu, odnosno iz smjera JI (*Jûžnje Strîn*, *Jûžnji Dv^uôr*, *Na Īgo / Na Jûgo*), bura puše od kopna prema obali, odnosno iz smjera SI (*Bûrnja Glavića*, *Na Bûru*), dok zmorac puše duž obale, iz smjera SZ (*Zmôrašnja Glavića*).

Toponim *Drûgo M^uôre* odnosi se na more sa SI strane otoka, odnosno, iz perspektive naselja, s njegove druge strane.

7.2. Toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

Ovoj, u rivanjskoj toponimiji vrlo zastupljenoj, skupini toponima pripadaju toponimi motivirani gospodarskim djelatnostima, toponimi prema obitavalištima i javnim putovima, toponimi prema izgrađenim objektima i zdanjima, toponimi uvjetovani vjerskim životom zajednice te ostali toponimi motivirani ljudskom djelatnošću.

7.2.1. Toponimi motivirani gospodarskim djelatnostima

Barânovô Gûmlô (v. 7.4.2.), *Gust^têrnica*, *Gušt^têrna*, *Kud se (Dðli) Gn^juôj Gõni*, *Lišica*, *Pâljîn Vřta(l)* (v. 7.4.2.), *Pudarica*, *Strica Njiva* (v. 7.6.), *Šimîn Vřta(l)* (v. 7.4.2.), *T^uôrka*, *Třmezâ(l)*, *Vêli Kûs* (v. 7.1.3.1.), *Vřta(l)*, *V^uôgrada*, *Vogrûčić*

Rivanjski su toponimi uglavnom motivirani nazivima i aktivnostima vezanim uz poljoprivredu. Osim općih naziva *vřtal* (*Vřta(l)*, *Pâljîn Vřta(l)*, *Šimîn Vřta(l)*), *njiva* (*Strica Njiva*) i *ograda* ‘suhozidom ograđeno zemljište’ (*V^uôgrada*, *Vogrûčić*), potvrđeni su i manje rasprostranjeni nazivi *třmezal* ‘ograđeni vinograd’ (*Třmezâ(l)*) te *liha* ‘gredica’ (*Lišica*).²⁶ U ovu skupinu možemo uvrstiti i toponim *Pudarica* (< *pudar* ‘čuvar polja’).

U prilog orijentaciji stanovništva ka „kopnenim” aktivnostima podosta govori i gotovo potpuna odsutnost toponima motiviranih ribarstvom (izuzetak je toponim *Grûž(i)na*, vidi 7.3.2.).

I ostale su poljoprivredne grane slabo zastupljene u rivanjskoj toponimiji: sto-

²⁶ Za toponime motivirane tim nazivom na zadarskim otocima usp. Skračić (1996: 389) i Kazalo toponima.

čarstvo (*Barânovô Gūmlö, Kud se (Döli) Gn^uôj Gōni*) i maslinarstvo (*T^uôrka*).²⁷

Zasebnu skupinu u rivanjskoj toponimiji motiviranoj gospodarskom djelatnošću čine toponimi nastali od naziva *gustⁱerna/guštⁱerna* (*Gustⁱêrnica, Guštⁱêrna*). *Bunar* se pojavljuje isključivo kao metafora (*Bunq̃r*, vidi 7.1.2.).

7.2.2. Toponimi prema dijelovima naselja, obitavalištima i javnim putovima

Jūžnji Dv^uôr (v. 7.1.4.), *Pût Dubrînke, Pût Lökve, Pût Mq̃le Glq̃ve, Pût Vële Glq̃ve, Stq̃ri Dv^uôrⁱ, Stq̃ri Pût, Stq̃ro Selö*.

Naziv koji se više puta pojavljuje u rivanjskoj toponimiji, *dv^uor*, u lokalnome govoru označuje obiteljsku kuću. Uz *Južne Dv^uore* i *Stare Dv^uore*, navedene u korpusu, u rivanjskome Starome Selu zabilježili smo i brojne druge koje nismo uspjeli smjestiti na toponomastičkome zemljovidu jer je riječ o velikom broju toponima na vrlo malome prostoru. Riječ je o ovim toponimima: *Arbanāsini* (*Dv^uôrⁱ*), *Barânovi* (*Dv^uôrⁱ*), *Bq̃rⁱni* (*Dv^uôrⁱ*), *Blējālovi* (*Dv^uôrⁱ*), *Čācīni* (*Dv^uôrⁱ*), *Dv^uôri Šjore Marīje* (*Stūljini Dv^uôrⁱ*), *J^uōsīni* (*Dv^uôrⁱ*), *Prsūrini* (*Dv^uôrⁱ*) i *Sīparini* (*Dv^uôrⁱ*). Iako je danas većina *dv^uora* u Starome Selu napuštena i napola srušena, svaki od njih funkcionira kao zaseban toponim.

U ovu smo skupinu uvrstili i toponime koji sadržavaju sastavnicu *put* (*Pût Dubrînke, Pût Lökve, Pût Mq̃le Glq̃ve, Pût Vële Glq̃ve, Stq̃ri Pût*) iako bi se moglo raspravljati o tome je li tu riječ o prijedlogu ili o imenici (iznimka je toponim *Stq̃ri Pût* u kojemu je druga sastavnica nedvojbeno imenica). Bez obzira na izvorno stanje, odlučili smo u svim tim toponimima sastavnicu *put* tretirati kao imenicu jer ju lokalno stanovništvo tako doživljava (što je vidljivo iz njezine naglašenosti (v. 6.4.)).

7.2.3. Toponimi prema izgrađenim objektima i zdanjima

Ferq̃l, Grūja/Grūjica, Japlēn(i)ca, Letⁱêrna/Lintⁱêrna, Lūpēški Mû(l) (2 ×) (v. 7.2.5.), *Mocīr(i)ca Vëla* (v. 7.1.3.1.), *Mocīr(i)ca/Mocīr(i)ca Mq̃la* (v. 7.1.3.1.), *Mû(l), Mulīć, Prīēški Mû(l)*

Najviše rivanjskih toponima ove skupine odnosi se na *mulove*: (*Lūpēški Mû(l) (2 ×), Mû(l), Mulīć, Prīēški Mû(l)*). U toponimskim se osnovama pojavljuju još *ferral* (*Ferq̃l*) te njegov ekvivalent *letⁱerna/lintⁱerna* (*Letⁱêrna/Lintⁱêrna*) i *gruja* ‘dizalica za istezanje *kajića*’ (*Grūja/Grūjica*).

U ljudske rukotvorine spadaju i *mocire* ‘kameni suhozidi koji služe za razgraničavanje posjeda’ (*Mocīr(i)ca (Mq̃la)* i *Mocīr(i)ca Vëla*) te *japlenice* (*Japlēn(i)ca*) ‘jame u kojima se *peklo* vapo’.

7.2.4. Toponimi uvjetovani vjerskim životom zajednice

Crkvīna, Gr^uōblje, Procīēsija, Svīēta Jelēna

²⁷ *Torkula* je ‘preša za mljevenje maslina’ (JE).

Svjedok vjerskoga života rivanjskoga stanovništva jesu hagonim²⁸ *Sviêta Jelëna* (crkva na vidikovcu iznad Staroga Sela) i hijeronimi²⁹ *Gr^uôblje* i *Cřkvîna*; potonji se odnosi na ostatke crkve koja je pripadala nekadašnjemu naselju u uvali Lokva (vjerojatno je riječ o crkvi sv. Barbare). Motivacija toponima *Procⁱêsija*, kojim je imenovana jama u kršu, nije posve jasna; moguća je povezanost s nekom mjesnom anegdotom, no očito se odnosi na vjerski život.

7.2.5. Ostali toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

Lučina, *Lûpěški Mû(l)* (2 ×) (v. 7.2.3.), *Smetlišće*

Od toponima koji ne pripadaju nijednoj od prije navedenih toponimskih skupina ističemo *Lûpěški Mû(l)* (< *lupež*), koji se na ovako malome otoku pojavljuje dva puta. Tzv. lupeške aktivnosti inače su čest motivacijski poticaj pri imenovanju na zadarskome i kornatskome arhipelagu.³⁰ *Lučina* (< *luka*) označuje morski prolaz između Rivnja i Ugljana, a *Smetlišće* je obradiva površina u naselju koja je nekada služila za odlaganje otpada.

7.3. Toponimi motivirani biljnim i životinjskim svijetom

7.3.1. Toponimi motivirani biljnim svijetom

Barânovi Borîci (v. 7.4.2.), *Bobôvišće*, *Dîdove Mâsline*, *Podânak*, *Třsîna*

7.3.2. Toponimi motivirani životinjskim svijetom

Grûž(i)na, *Volûjak*

Toponimi motivirani biljnim i životinjskim svijetom čine manji dio rivanjskoga korpusa. Od biljaka su zastupljeni *bob* (*Bobôvišće*), *bor* (*Barânovi Borîci*), *maslina* (*Dîdove Mâsline*) i *vinova loza* (*Třsîna* < *trs*), a u širem smislu riječi u ovu skupinu spada i toponim *Podânak*. Životinje prisutne u rivanjskoj toponimiji jesu *grug* ('ugor', *Conger conger*: *Grûž(i)na*) i *vol* (*Volûjak*). Svi navedeni toponimi odnose se na (nekoć) obradiva zemljišta, izuzev toponima *Grûž(i)na* koji pripada obalnomu korpusu te se odnosi na mjesto na obali s rupom u kojoj se zadržava ugor.

²⁸ Skračić (2011: 117) rabi spomenuti termin za toponime kojima je u sadržaju ime svetca ili svetice, titulara naselja, grada ili nekoga sakralnog objekta.

²⁹ Taj termin predlaže Skračić (2011: 118) za toponime iz religiozne paradigme, a koji nisu imena svetaca ni božanstava.

³⁰ Usp. na Sestrunju *Lupeški* (Skračić 1996: 236), na Ugljanu *Lupeška Vala* (*Toponimija otoka Ugljana* 2007: Kazalo toponima), na Kornatima *Lupeška* (više puta) i *Lupeška Vala* (*Toponimija kornatskog otočja* 2013: Kazalo toponima). Istej motivacijskoj skupini pripada i višekratno potvrđen toponim *Tatinja* izveden iz imenice *tat*: na Dugome otoku i Ižu (Skračić 1996: Kazalo toponima), Pašmanu (*Toponimija kornatskog otočja*: 2013: Kazalo toponima) i Murteru (*Toponimija otoka Murtera* 2010: Kazalo toponima).

7.4. Toponimi antroponimskoga postanja

U ovu skupinu uvršteni su toponimi nastali od osobnih imena, prezimena ili obiteljskih nadimaka. Uz jednorječne toponimske likove navodimo i višerječne, koji se ponavljaju u nekoj od drugih skupina.

7.4.1. Jednorječni toponimi antroponimskoga postanja

Kr̥ṇjčěvo, *L^uōvrīna/L^uōvrīnja*, *M̥dīno*, *M̥v(i)no*

7.4.2. Višerječni toponimi antroponimskoga postanja

Barānovi Borīči (v. 7.3.1.), *Barānovo Gūmlō* (v. 7.2.1.), *P̥ljin V̥ta(l)* (v. 7.2.1.), *Šimīn V̥ta(l)* (v. 7.2.1.)

Toponimi antroponimskoga postanja motivirani su osobnim imenima, prezimenima ili obiteljskim nadimcima te redovito označuju pripadnost koja može biti izražena ili samo posvojnim pridjevom (u jednorječnih toponima, npr. *Kr̥ṇjčěvo*) ili pak formulom posvojni pridjev + imenica (u dvorječnih toponima, npr. *Barānovi Borīči*). Navedeni se toponimi najčešće upotrebljavaju za imenovanje (nekad) obrađenoga zemljišta (svi toponimi navedeni pod 7.3.1. i 7.3.2., izuzev toponima *L^uōvrīna/L^uōvrīnja*, kojim je imenovana uvala).

7.5. Odnosni toponimi

U skupinu odnosnih toponima uvrstili smo toponime koji su definirani svojim položajem u odnosu na drugi toponim te one koji su nastali od drugih toponima.

7.5.1. Toponimi određeni položajem u odnosu na drugi toponim

Īza Rīvnja, *Kod Crīkve*, *Kod Crikvīne*, *Kod Fer̥lā*, *Pod Borīči*, *Pod Gromūš*, *Pod Jūžnje Str̥n*, *Pod Kītu*, *Pod Lišīcu*, *Pod M̥lu Gl̥vu*, *Pod Pōglavu*, *Pod Pudarīcu*, *Pod V̥li Kūs*, *Pōglava*, *Pod V̥li Kūs(i)*, *Sazjūga Dr̥ge*, *Za Omīšā*, *Za Rav̥nca*, *Zg̥ōr Vod'ē*

Formalno promatrano, svi navedeni toponimski likovi dobiveni su spajanjem prijedloga i genitiva imenice. Taj se obrazac često upotrebljava za imenovanje onih referenata koji sami po sebi nemaju nikakve izražene značajke koja bi potakla imenovanje ili nisu od velikoga značenja za stanovništvo (primjerice, dije-
lovi obale i neki predjeli). S toponomastičkoga su gledišta među ovim toponimima osobito važni oni koji u sebi čuvaju toponimski lik koji je zasigurno nekoć postojao, ali nije preživio u samostalnome obliku, primjerice *Pod Borīči* i *Pod Gromūš*.

7.5.2. Toponimi nastali od drugih toponima

Pūnta Navīne (v. 7.1.1.2.)

Obrazac *punta* + posvojni genitiv, koji se u otočnoj toponimiji izrazito često

upotrebljava za označivanje rtova (usp. Skračić 1996: 287–288), na Rivnju je zastupljen samo jednim toponimom – *Pûnta Navîne*. Razlog su tomu nerazvedenost rivanjske obale i malobrojni rtovi. Iako je formalno riječ o proprijalnome obrascu, o pripadnosti možemo govoriti tek uvjetno – u stvari je riječ o zemljopisnoj bliskosti (u ovome slučaju riječ je o brdu *Navîna*).

7.6. Toponimi nejasna postanja

Bûnje Drâga (v. 7.1.1.2.)³¹, *Dubrînka*³², *Îdula*³³, *Lokôčina*³⁴, *Navîna*³⁵, *Omîš*³⁶, *Rîvanj*, *Sapurâčina*, *Strîca Njîva* (v. 7.4.1.)³⁷, *Trogirîč*³⁸, *Vrñjîc*

U rivanjskoj je toponimiji razmjerno velik udio toponima u čiju motivaciju nije jednostavno prodrijeti. Ovdje ćemo se kratko osvrnuti na samo tri – *Rîvanj*, *Vrñjîc* i *Sapurâčina*, za koje možemo s više ili manje sigurnosti pretpostaviti hidronimsko postanje. O toponimu *Rîvanj* već je bilo riječi u poglavlju 2.: temelj za svrstavanje toga toponima u hidrotoponime jest skupina *rnj* koja na zadarskim otocima gotovo uvijek označuje vodu. Ista se osnova nazire i u toponimu *Vrñjîc*, prisutna u obliku inačice *rnj*, koja je na zadarskim otocima također višekratno potvrđena kao hidronim.³⁹

Osim u tim dvama toponimima, hidronimsko je postanje moguće pretpostaviti, mada nije tako uvjerljivo, i u toponimu *Sapurâčina* (jama u kamenu u kojoj se za-

³¹ Neki ispitanici spominju i inačicu *Bûrnja Drâga*, no vjerojatno je riječ o pučkoj etimologiji jer se uvala nalazi s južne strane otoka. Moguće je i izvođenje iz *bunja* ‘kućica’. Danas u uvali nema nikakve kućice, no moguće je da je nekada postojala.

³² Toponim *Dubrînka* eventualno bismo mogli dovesti u vezu s biljnim nazivom *dub* ‘hrast’ (*Quercus robur*). Usp. npr. toponime na drugim zadarskim otocima (npr. *Dub* na Olibu te *Dubac*, *Dubaško* i *Dubovica* na Dugome otoku) (Skračić 1996: 422). S druge strane, moguće je izvođenje iz pridjeva *dobar*, koji bi se mogao odnositi na pogodnost uvale za ribolov.

³³ Skok (1950: 108) ugljanski toponim *Udula* dovodi u vezu s paganizmom (»To je poznata grčka riječ za poganske kipove«).

³⁴ *Lokoč/lukoč* je brodski termin i označuje rebra koja podupiru daščane bokove (ERHSJ; vidi i Filipi 1997: s. v. *lukoča*). Moguće je izvođenje iz oblikom i sadržajem slične imenice *lakoč* ‘mjesto gdje se skuplja voda na dnu broda’ (JE), tim više što Skok (1950: 102) ovaj toponim navodi kao *La-kotina*.

³⁵ Jedno od mogućih tumačenja bila bi formulacija prijedlog *na* + leksem, no na što bi se taj leksem odnosio, nije jasno (moguća je, dakako, i sasvim drugačija motivacija).

³⁶ Iako *Omîš* neodoljivo asocira na istoimeni grad, motivaciju vjerojatno treba tražiti drugdje. *Omîš* je predslavenski toponim (< ALMISSA ‘hrid’) (JE i Šimunović 2013: 153). Usp. također vrhove *Omîš* i *Omîšenjak* na Dugome otoku te predio *Omîš* na Premudi (Skračić 1996: Kazalo toponima).

³⁷ Naizgled je riječ o proprijalnome obrascu, no valja uzeti u obzir da imenica *stric* u rivanjskome govoru ne postoji.

³⁸ Srodnost s toponimom *Trogir* naizgled je prozirna, ali nije motivirana. Usp. predio *Trogrič* na Dugome otoku (Skračić 1996: 120).

³⁹ Navodimo samo neke od paralela: *Vrñj* (Savar), *Ar(va)ñj* (Božava, Soline, Veli Rat), *Vrvanj* (Preko, Poljana), *Vrvunj* (Kali), *Vranj* (Veli Rat, Kali, Iž), *Varanj* (Veli Rat) itd. (Filipi 1984: 112).

država voda). Taj toponim likom donekle asocira na šepurinu, leksem koji u toponimiji često označuje vodu. Ipak, budući da je u ostalih potvrda⁴⁰ riječ ponajprije o izvorskoj vodi, a sličnost između likova *Sapurâčina* i šepurina nije toliko izrazita, pri pokušaju određivanja etimologije toponima *Sapurâčina* ostat ćemo suzdržani.

8. Zaključak

Razmotrivši motivaciju toponima otoka Rivnja te usporedivši analizom dobivene podatke, uočili smo nekoliko ključnih činjenica: zastupljenost poljodjel-skih aktivnosti u motivaciji rivanjske toponimije nasuprot ribarskima (kojih go-tovo nema, izuzev, uvjetno govoreći, u toponimu *Grūž(i)na*, v. 7.3.2.); pogleda-mo li toponomastički zemljovid Rivnja, učit ćemo vrlo gustu distribuciju topo-nima u unutrašnjosti otoka te, s druge strane, prilično oskudnu obalnu toponimi-ju i potpunu odsutnost podmorskih toponima (*braka*, *pošti* i dr.) – to potvrđuje da su žitelji Rivnja bili orijentirani ka kopnu i kopnenim aktivnostima; razmjer-no velik udio u građi (više od 10 %) čine toponimi motivirani vodom – osim hi-dronima koji pripadaju osnovnomu leksiku (7.1.1.) te onih nastalih ljudskom ak-tivnošću (v. 7.2.1.), ovoj skupini vjerojatno pripada i sâm nesonim *Rivanj* te topo-nim *Vr̃njic*, a možda i *Sapurâčina*. Takvo se stanje objašnjava činjenicom da u to-ponimiji poticaj za imenovanje vrlo često dolazi od onoga čime određeno područ-je oskudijeva, a to je na Rivnju oduvijek bila (i danas jest) voda. Štoviše, oskudi-ca vode bila je jedan od glavnih razloga slabe napućenosti otoka, što je (uz ostale čimbenike) i dovelo rivanjsko stanovništvo do današnjega, mogli bismo reći, pre-dizumirućega stanja.

9. Abecedno kazalo toponima

<i>Artić</i>	113	<i>Bûrnja Glavića</i>	73
<i>Barânovi Borīci</i>	9	<i>Bûru (Na ~)</i>	39
<i>Barânovi Gūmlō</i>	64	<i>Crīkve (Kod ~)</i>	40
<i>Bīēle Stīēne</i>	104	<i>Crīkvīne (Kod ~)</i>	111
<i>Bobōvišće</i>	66	<i>Cṛkvīna</i>	111
<i>Borīci (Barânovi ~)</i>	9	<i>Dīdove Mâsline</i>	21
<i>Borīci (Pod ~)</i>	117	<i>Dočīć</i>	28
<i>Buñgr</i>	105	<i>Dōli (Kud se (~) Gñj̃ôj Gōni)</i>	78
<i>Būnje Drâga</i>	106	<i>Dōli nâ Vodu</i>	25

⁴⁰ Vidi Skračić (1998: 228–230) i Brozović Rončević (1997: 18).

<i>Drâga</i>	75
<i>Drâga (Bünje ~)</i>	106
<i>Drâge (Sazjûga ~)</i>	97
<i>Drâžica</i>	86
<i>Drûgo M^uôre</i>	30
<i>Dubrînka</i>	10
<i>Dubrînke (Pût ~)</i>	34
<i>D^uôcić</i>	28
<i>Dv^uôr (Jûžnji ~)</i>	56
<i>Dv^uôri (Stîri ~)</i>	51
<i>Ferql</i>	68
<i>Ferqlâ (Kod ~)</i>	68
<i>Gq̣rma</i>	4
<i>Glq̣vâ (Mqla ~)</i>	89
<i>Glq̣vâ (Vqla ~)</i>	103
<i>Glq̣ve (Pût Mqla ~)</i>	82
<i>Glq̣ve (Pût Vqla ~)</i>	96
<i>Glavica (Bûrnja ~)</i>	73
<i>Glavica (G^uqla ~)</i>	84
<i>Glavica (Srîdnja ~)</i>	81
<i>Glavica (Zmôrašnja ~)</i>	20
<i>Glavina (Kîta ~)</i>	94
<i>Glqv (Pod Mqlu ~)</i>	100
<i>Gnj^uôj Gõni (Kud se (Dõli) ~)</i>	78
<i>Gõni (Kud se (Dõli) Gnj^uôj ~)</i>	78
<i>Gq̣bica</i>	69
<i>Gr^uoblje</i>	71
<i>Gromûš (Pod ~)</i>	50
<i>Grûja</i>	1
<i>Grûjica</i>	1
<i>Grûž(i)na</i>	118
<i>Gûmlô (Barânovo ~)</i>	64
<i>G^uqla Glavica</i>	84

<i>Gustⁱêrnica</i>	72
<i>Guštⁱêrna</i>	44
<i>Îdula</i>	22
<i>Îgo (Na ~)</i>	110
<i>Îlovač</i>	46
<i>Îza Rîvnja</i>	30
<i>Jâma</i>	33
<i>Jamûr(i)na</i>	33
<i>Japlên(i)ca</i>	35
<i>Jelëna (Svⁱêta ~)</i>	45
<i>Jèzero</i>	32
<i>Jûgo (Na ~)</i>	110
<i>Jûžnje Strîn</i>	67
<i>Jûžnje Strîn (Pod ~)</i>	80
<i>Jûžnji Dv^uôr</i>	56
<i>Kîta Glavina</i>	94
<i>Kîtu (Pod ~)</i>	121
<i>Klq̣nâc</i>	24
<i>Kod Crîkve</i>	40
<i>Kod Crikvîne</i>	111
<i>Kod Ferqlâ</i>	68
<i>Konq̣(l)</i>	17
<i>Konalîc</i>	14
<i>Krînjčëvo</i>	99
<i>Kud se (Dõli) Gnj^uôj Gõni</i>	78
<i>Kûs (Pod Vqla ~)</i>	26
<i>Kûs (Vqla ~)</i>	19
<i>Kûs(i) (Pod Vqla ~)</i>	19
<i>Letⁱêrna</i>	2
<i>Lintⁱêrna</i>	2
<i>Lišica</i>	88
<i>Lišicu (Pod ~)</i>	95
<i>Lokôcina</i>	31

<i>Lőkva</i>	12	<i>Navīna</i>	11
<i>Lőkva</i>	107	<i>Navīne (Pūnta ~)</i>	8
<i>Lőkva</i>	108	<i>Navīnu (Za ~)</i>	8
<i>Lokvānj</i>	37	<i>N^uōzdre</i>	6
<i>Lőkve (Pūt ~)</i>	79	<i>Njīva (Strīca ~)</i>	15
<i>Lokvīna</i>	107	<i>Omīš</i>	7
<i>Lokvīna</i>	108	<i>Omīšā (Za ~)</i>	5
<i>Lučina</i>	90	<i>Pāljīn Vřta</i>	102
<i>L^uōvrīna</i>	18	<i>Paračīca</i>	55
<i>L^uōvrīnja</i>	18	<i>Platīci</i>	27
<i>Lūpēški Mû(l)</i>	109	<i>Pod Borīci</i>	117
<i>Lūpēški Mû(l)</i>	13	<i>Pod Gromūš</i>	50
<i>Māđīno</i>	87	<i>Pod Jūžnje Strņn</i>	80
<i>Māla (Mocīr(i)ca ~)</i>	83	<i>Pod Kītu</i>	121
<i>Māla Glāvā</i>	89	<i>Pod Lišīcu</i>	95
<i>Māla Rūpa</i>	16	<i>Pod Mālu Glāvu</i>	100
<i>Māle Glāve (Pūt ~)</i>	82	<i>Pod Pōglavu</i>	101
<i>Māli Škōlj</i>	2	<i>Pod Pudarīcu</i>	62
<i>Mālu Glāvu (Pod ~)</i>	100	<i>Pod Vēli Kūs</i>	26
<i>Māslīne (Dīdove ~)</i>	21	<i>Pod Vēli Kūs(i)</i>	19
<i>Mocīr(i)ca</i>	83	<i>Podānak</i>	59
<i>Mocīr(i)ca Māla</i>	83	<i>Pōglava</i>	98
<i>Mocīr(i)ca Vēla</i>	91	<i>Pōglavu (Pod ~)</i>	101
<i>M^uōre (Drūgo ~)</i>	30	<i>Požarīc</i>	115
<i>Mřv(i)no</i>	112	<i>Prⁱēški Mû(l)</i>	93
<i>Mû(l)</i>	70	<i>Procīēsija</i>	33
<i>Mû(l) (Lūpēški ~)</i>	109	<i>Pudarīca</i>	57
<i>Mû(l) (Lūpēški ~)</i>	13	<i>Pudarīcu (Pod ~)</i>	62
<i>Mû(l) (Prⁱēški ~)</i>	93	<i>Pūnta</i>	120
<i>Mulīc</i>	119	<i>Pūnta Navīne</i>	8
<i>Na Būru</i>	39	<i>Pūt (Stāri ~)</i>	41
<i>Na Īgo</i>	110	<i>Pūt Dubrīnke</i>	34
<i>Na Jūgo</i>	110	<i>Pūt Lőkve</i>	79

<i>Pût Mậle Glậve</i>	82
<i>Pût Vẻle Glậve</i>	96
<i>Ravъnac</i>	92
<i>Ravъnca (Za ~)</i>	92
<i>Rъvanj</i>	65
<i>Rъvnja (Ỉza ~)</i>	30
<i>Rъpa</i>	33
<i>Rъpa (Mậla ~)</i>	16
<i>Rъpa (Vẻla ~)</i>	23
<i>Sapurâcina</i>	60
<i>Sazjûga Drâge</i>	97
<i>Selô (Stậro ~)</i>	42
<i>Smetlišće</i>	52
<i>Srîdnja Glavîca</i>	81
<i>Stậri Dv"ôrî</i>	51
<i>Stậri Pût</i>	41
<i>Stậro Selô</i>	42
<i>St"êna (Vẻla ~)</i>	36
<i>St"êne (B"êle ~)</i>	104
<i>Strъn (Jữznje ~)</i>	67
<i>Strъn (Pod Jữznje ~)</i>	80
<i>Strîca Njîva</i>	15
<i>Sv"êta Jelêna</i>	45
<i>Šîmîn Vřta(l)</i>	53
<i>Škôlj (Mậli ~)</i>	2
<i>Škrîl</i>	77
<i>Třmezq(l)</i>	38
<i>Trogirîć</i>	3
<i>Třsîna</i>	76
<i>T"ôrka</i>	122
<i>Vâla</i>	61
<i>Vẻla (Mocřr(i)ca ~)</i>	91

<i>Vẻla Glậvả</i>	103
<i>Vẻla Rъpa</i>	23
<i>Vẻla St"êna</i>	36
<i>Vẻle Glậve (Pût ~)</i>	96
<i>Vẻli Kûs</i>	19
<i>Vẻli Kûs (Pod ~)</i>	26
<i>Vẻli Kûs(i) (Pod ~)</i>	19
<i>Vodă</i>	40
<i>Vod"ê (Zg"ôr ~)</i>	43
<i>Vodîna</i>	40
<i>Vodîna</i>	58
<i>Vodostăjina</i>	47
<i>Vodu (Dôli nâ ~)</i>	25
<i>Vogrậćîć</i>	54
<i>Volъjak</i>	74
<i>Vřnjîc</i>	48
<i>Vřta (Pậljîn ~)</i>	102
<i>Vřta(l)</i>	63
<i>Vřta(l) (Šîmîn ~)</i>	53
<i>V"ôgrada</i>	85
<i>Za Navînu</i>	8
<i>Za Omîšă</i>	5
<i>Za Ravъnca</i>	92
<i>Zemljačina</i>	81
<i>Zg"ôr Vod"ê</i>	43
<i>Zmôrašnjja Glavîca</i>	20
<i>Žalić</i>	114
<i>Žqlô</i>	29
<i>Žřnovica</i>	116

Literatura

- BROZOVIĆ, DALIBOR. 1963. – 1964. O aktualnim znanstvenim i nastavnim problemima hrvatskosrpske dijalektologije, osobito u klasifikaciji dijalekata. *Jezik*, 2, Zagreb, 53–60.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA. 1997. Hidronimi s motivom *vrelišta* na povijesnom hrvatskom jezičnom području. *Folia onomastica Croatica*, 6, Zagreb, 1–40.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA; ČILAŠ ŠIMPRAGA, ANKICA; VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2011. Suвременa toponimija otoka Paga. *Toponimija otoka Paga*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 639–679.
- ERHSJ = SKOK, PETAR. 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (I–IV). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- FILIPI, GORAN. 1997. *Betinska brodogradnja: Etimologijski rječnik pučkog nazivlja*. Šibenik: Županijski muzej u Šibeniku.
- FILIPI, AMOS RUBE. 1984. Hidronimija zadarskih otoka. *Onomastica Jugoslavia*, 11, Zagreb, 111–154.
- FILIPI, AMOS RUBE. 1957. O postanku imena Rivanj. *Radovi JAZU*, III, Zagreb, 485–488.
- FINKA, BOŽIDAR. 1971. Čakavsko narječje. *Čakavska rič*, 1, Split, 11–71.
- FINKA, BOŽIDAR. 1972. O govorima zadarskog otočja. *Ljetopis JAZU*, 76, Zagreb, 261–268.
- FINKA, BOŽIDAR. 1977. Dugootočki čakavski govori. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 4, Zagreb, 7–179.
- HRASTE, MATE. 1957. Dvoakcenatski sistem u hrvatskom ili srpskom jeziku. *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 11, Novi Sad, 85–91.
- HRASTE, MATE. 1964. O govoru Zadra i okolice. *Zbornik Zadar*, Zagreb, 443–455.
- JE = VINJA, VOJMIR. 2004. *Jadranske etimologije*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga.
- JURIĆ, ANTE. 2007. Fonološki i morfološko-sintaktički kriteriji za bilježenje ugljanskih toponima. *Toponimija otoka Ugljana*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 333–344.
- JURIĆ, ANTE. 2010a. Toponimija Ista i Škarde. *Otoci Ist i Škarda*. Ur. Faričić, Josip. Zadar: Sveučilište u Zadru – Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije – Matica hrvatska: Ogranak u Zadru – Hrvatsko geografsko društvo, 779–808.
- JURIĆ, ANTE. 2010b. Specifični toponomastički leksik (na primjeru sjevernodalmatinske obalno-otočne toponimije). *Folia onomastica Croatica*, 19, Zagreb, 135–150.
- KAPOVIĆ, MATE. 2015. *Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika*. Zagreb: Matica hrvatska.

- LISAC, JOSIP. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- LUKEŽIĆ, IVA. 1990. *Čakavski ikavko-ekavski dijalekt*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- MATASOVIĆ, RANKO; PRONK, TIJMEN; IVŠIĆ, DUBRAVKA; BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA. 2016. *Etimologijski rječnik hrvatskoga jezika. Svezak 1: A – NJ*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- MOGUŠ, MILAN. 1977. *Čakavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- RADULIĆ, LADISLAV. 1997. Toponomastika otoka Rivnja. *Zadarska smotra*, 46/4–6, Zadar, 67–81.
- RADULIĆ, LADISLAV. 2002. *Rječnik rivanjskog govora*. Zadar: Matica hrvatska.
- RUBIĆ, IVO. 1959. Otok Rivanj. *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 4–5, Zagreb, 117–143.
- SKOK, PETAR. 1950. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*. Zagreb: Jadranski institut JAZU.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR. 1996. *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*. Split: Književni krug.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR. 1998. Hidronimi na zadarskim otocima i zadarskom kopnu u 14. i 15. stoljeću. *Folia onomastica Croatica*, 7, Zagreb, 221–235.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR. 2002. Koje otoke označava Porfirogenetov Katautrebene? *Folia onomastica Croatica*, 11, Zagreb, 189–202.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR. 2011. *Toponomastička početnica*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR; ŠPRLJAN, NATAŠA. 2016. Toponimija otoka Vira. *Otok Vir*. Zadar: Sveučilište u Zadru – Općina Vir.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2013. Predantički toponimi u današnjoj (i povijesnoj) Hrvatskoj. *Folia onomastica Croatica*, 22, Zagreb, 147–214.
- ŠPRLJAN, NATAŠA. 2013. Akcentuacija govora otoka Iža. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 39/1, Zagreb, 147–153.
- Toponimija kornatskog otočja*. 2013. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija otoka Murtera*. 2010. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija otoka Paga*. 2011. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija otoka Ugljana*. 2007. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija otoka Vrgade*. 2009. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija šibenskog otočja*. 2016. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.

The Toponymy and the Dialect of the Island of Rivanj

Summary

This article consists of two parts: the description of the dialect of the island of Rivanj and the analysis of its toponymy.

The description of the dialect of Rivanj is mostly based on phonology and includes some morpho-syntactic features which are found in the toponymy of Rivanj. The dialect of Rivanj belongs to the Middle-Chakavian Ikavian-Ekavian dialectal group. Some of its main phonological and accentual features are: closed pronunciation of the vowel *ā* (*ǣ*), diphthongisation of the vowels *ē* (> *ie*) and *ō* (> *uo*), neutralisation of the Chakavian acute accent and lengthening of the vowels in stressed syllables.

The part related to toponomastics comprises a list of toponyms, a toponomastic map, a semantic classification of toponyms and an index of toponyms.

In the context of semantic classification of toponyms, different motivations for name choice, identified in the root form of the toponyms in the corpus of Rivanj, are analysed. The most common motivations are: geomorphological features of the referent, human activities, anthroponyms, animals and vegetation. Referential toponyms whose toponymic form refers to other toponyms and toponyms whose motivation is unknown or doubtful, are treated separately.

The results of this analysis confirm human activities (especially agriculture) as the main motivational drive in the toponymy of Rivanj and a very dense distribution of toponyms on the island's hinterland. On the other hand, maritime activities are hardly reflected in the toponymy of Rivanj. This confirms the orientation of the inhabitants of Rivanj towards the land and agricultural activities, which have been present since ancient times.

Ključne riječi: toponimija, Rivanj, opis govora, semantička klasifikacija

Keywords: toponymy, Rivanj, description of the dialect, semantic classification